

Andelko ZELENKA

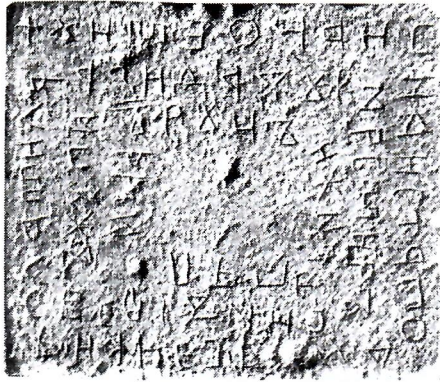
***OSVRT NA KULTURNE MANIFESTACIJE
“DANI EUROPSKE BAŠTINE U BiH”1999. - 2000.
ODRŽANE U MOSTARU, HUMCU, KREŠEVU,
ŠIROKOM BRIJEGU, STOCU I JAJCU***

Kulturna manifestacija “Dani europskog naslijeđa” održava se diljem Europe pod općim motom “Europa zajednička baština”.

Po prvi put ova manifestacija održana je 1999. godine na području Hrvatske zajednice Herceg-Bosne, u jednom dijelu općina s hrvatskom većinom i pod pokroviteljstvom Federalnog ministarstva prosvjete, znanosti, kulture i športa. Uz pomoć općina na čijem su se području organizirale ove priredbe, te kulturnih institucija i vlasnika spomenika kulture, u tijeku 1999. godine održane su četiri manifestacije, i to:

- 115. obljetnica muzeja Franjevačkog samostana na Humcu (stručni simpozij)
- Stara biskupija u Mostaru (izložba fotografija)
- Franjevački samostani, središta hrvatske kulturne tradicije u Bosni i Hercegovini (stručni simpozij)
- Rariteti starih knjiga i rukopisa u Franjevačkom samostanu Kreševo (izložba knjiga, rukopisa i umjetničkih slika)
- 115. obljetnica muzeja Franjevačkog samostana na Humcu

I pored toga što su se u nekim starijim franjevačkim samostanima u Bosni dugo vremena sakupljale starine i raznovrsni predmeti kulturno-povijesnog značenja, te arhivska i bibliotečka građa, Franjevački samostan Humac kod Ljubuškog, u zapadnoj Hercegovini, imao je tu čast da se u sklopu njega osnuje 1884. godine prva stručna muzejska ustanova u Bosni i

Humućka ploća, XII st.

Hercegovini. Osnivač i utemeljitelj ovog muzeja bio je ugledni franjevac Hercegovačke franjevačke provincije fra Andrija Nuić. U posljednja tri desetljeća XX. st. u Muzeju na Humcu bile su izvršene dvije opsežnije muzejske postavke, od kojih je posljednja, izvršena 1984. u povodu 100-godišnjice Muzeja, bila i najpotpunija.

Kontinuitet uspješne djelatnosti ovog muzeja prekinut je 1992. godine, početkom ratnih sukoba u BiH i do

danas nije obnovljen. Zbog toga je u sklopu kulturne manifestacije "Dani europskog naslijeđa u BiH" organiziran ovaj skup stručnjaka, zainteresiranih kulturnih institucija i imalaca spomenika da analiziraju postojeće stanje i pronađu najpovoljnije rješenje za obnovu muzeja Franjevačkog samostana na Humcu.

Na ovom stručnom simpoziju održanom u Humcu prihvaćen je prijedlog imaoća muzeja Franjevačkog samostana Humac da se u sklopu samostana podigne nova zgrada namjenski određena za muzej.

Stara biskupska palaća u Mostaru **-izložba starijih fotografija -**

Jedan od rijetkih kršćanskih graditeljskih spomenika sačuvanih do našeg vremena u Mostaru, koji svoju pravu zaštitu, sanaciju i obnovu očekuje više od pola stoljeća, jest zgrada stare biskupije u Vukodolu, čiji su temelji udareni 1847. godine. Biskupija je pored svoje rezidencijalne funkcije u prizemlju imala i kapelu, a 1852. godine ovdje počinje s radom i prva pućka škola pa će ovaj zaćetak obrazovne djelatnosti biti korijen daljnjem djelovanju Katolićke crkve u Mostaru. Spomenićko znaćenje stare mostarske biskupije time je veće što je u njezinu sklopu otvorena i prva katolićka tiskara don Frane Milićevića u Hercegovini 1872. godine, koja će kasnije postati temeljem intenzivne tiskarske djelatnosti u Mostaru.

Izložba fotosa, dokumenata i projekata, koja je organizirana takoděr u sklopu manifestacije "Dani europskog naslijeđa", trebala bi biti posljednji poticaj da napokon imalac ovog spomenika kulture zajedno s mjerodavnim organima županije i Općine Mostar, te eventualno donatora i uz stručnu

pomoć službe zaštite, poduzme odgovarajuće mjere kako bi se konačno izvršila njezina zaštita i obnova, jer je, u protivnom, osuđena na potpuno uništenje. Neposredno prije otvorenja izložbe fotografija i dokumenata o staroj biskupiji u Mostaru u organizaciji Matice hrvatske izvršeno je i

Stara mostarska biskupija

djelomično čišćenje raslinja, zemljanih nasipa i drugog otpadnog materijala s obrušenih dijelova objekta. Pored ovih zaštitno-preventivnih mjera do konca 2000. godine na ovom našem starom spomeniku sakralne arhitekture nije se ništa uradilo, tako da je i dalje prepušten zubu vremena i uništavanju.

Svečano otvorenje izložbe obavio je dr. Šimun Musa, doministar u Federalnom ministarstvu prosvjete, znanosti, kulture i športa BiH i ukazao na povijesni karakter stare mostarske biskupije u Vukodolu i njezinu religioznu, prosvjetnu i kulturnu ulogu za hrvatski narod u ovom dijelu Hercegovine u drugoj polovici XIX. stoljeća.

Nakon izložbe izvršeno je predstavljanje dviju publikacija iz kulturne baštine Hercegovine: Zbornik za kulturno-povijesno naslijeđe "Hercegovina" br. 12-13 za 1998. i 1999. godinu, čiju su promociju obavili dr. Pero Marjanović i Dragan Šimović.

Arheološku monografiju *Ranokršćanska dvojna bazilika u Žitomislićima*, autora mr. Tomislava Anđelića iz Mostara, predstavili su dr. Rudo Kraljević i mr. Anđelko Zelenika.

Franjevački samostani žarišta hrvatske kulturne tradicije u Bosni i Hercegovini

- simpozij -

Tijekom svog sedmostoljetnog postojanja u Bosni i Hercegovini i u vrlo burnim i nemirnim vremenim franjevci kao dušobrižnici hrvatskog naroda od srednjeg vijeka do našeg vremena u svojim su samostanima revnosno skupljali i čuvali ostatke materijalne i duhovne kulture i baštine naroda koji su živjeli na ovim prostorima. Održavajući stoljetne veze s Italijom i drugim zemljama Srednje i Zapadne Europe, prenosili su pri povratku u svoju zemlju razne kulturne, prosvjetiteljske i druge utjecaje.

Pored ostalog oni donose razne umjetničke i sakralne predmete, knjige i drugu arhivsku građu potrebnu za obavljanje svećeničke djelatnosti i prosvjeđivanje naroda. Pojedini se bave i stručnim i znanstvenim radom, sakupljanjem umjetnina, poviješću i književnošću, gdje postižu zapažene rezultate.

Prvi poticaj za prikupljanje muzejskih starina u Bosni i Hercegovini dao je polovicom XIX. stoljeća poznati bosanski franjevac Ivan Frano Jukić nudeći otkup za sve "starinske stvari" i objavljujući namjeru za početak osnivanja muzeja u Bosni.

Najbolji pregled jednog dijela pokretnog kulturno-povijesnog i umjetničkog blaga imali smo prigodu vidjeti na reprezentativnoj izložbi održanoj u Sarajevu 1988. i Zagrebu 1989. godine. Proučavajući našu kulturno-povijesnu baštinu, koja je pretežno zaslugom i velikom brigom franjevaca Bosne i Hercegovine sačuvana do našeg vremena, rasvijetljeno je dugo

*"Zbor djevice", Paolo Severius, XVIII. st.,
Franjevački samostan Mostar*

kulturno i povijesno razdoblje trajanja i opstanka hrvatskog naroda i njegove Katoličke crkve na ovim prostorima.

Nakon najnovijih ratnih razaranja i uništavanja našeg kulturnog i graditeljskog naslijeđa našli smo se pred velikim problemom kako sačuvati postojeće i obnoviti uništeno naslijeđe, što je bila i jedna od glavnih tema mostarskog simpozija.

Rariteti starih knjiga i rukopisa u Franjevačkom samostanu Kreševu

- izložba knjiga, rukopisa i umjetničkih slika -

U bogatoj kulturno-povijesnoj baštini bosanskohercegovačkih franjevaca značajan dio pripada njihovoj književnoj i arhivskoj djelatnosti. Među najstarijim su one u poznatim bosanskim franjevačkim samostanima: Kraljevoj Sutjesci, Fojnici i Kreševu koji potječu iz doba samostalnosti srednjovjekovne bosanske države. Pored svih teškoća, koje su im donosila burna i nemirna povijesna vremena franjevci među hrvatskim pukom na ovim prostorima. I pored toga što je stara knjižnica samostana u Kreševu izgorjela u velikom požaru 1765. godine, ona se tijekom vremena brzo obnavljala, tako da ona danas broji oko 18.000 knjiga raznovrsnog sadržaja i tematike.

Proučavanje franjevačke knjižne i arhivske baštine pridonosi rasvjetljivanju kulturne epohe jednog povijesnog trajanja i duhovne sredine iz koje su potekle kao spomenici naše prošlosti. Pred nama je da štitimo ovu kulturnu baštinu i da je neoštećenu predamo našim nasljednicima, a pred istraživačima povijesti hrvatskog naroda u Bosni i Hercegovini stoje složeni zadaci da se znanstveno istražuje, prikuplja i objavljuje knjižna građa i izvori koji su u prošlosti bili čuvari naše pisane riječi. Pored niza eksponata značajnijih knjiga i arhivske građe koja je bila izložena u velikoj samostanskoj dvorani u Kreševu, ovom prigodom izloženo je i

Radna soba fra Grge Martića u Franjevačkom samostanu Kreševu

više starijih umjetničkih slika iz bogatog fundusa franjevačke riznice. Izložbu je otvorio doministar Ivo Miro Jović, a o izložbenim eksponatima i njihovoj kulturno-povijesnoj vrijednosti govorili su mr. Tomislav Anđelić i mr. Anđeko Zelenika.

Vlaho Bukovac

*-retrospektivna izložba, Franjevačka galerija-
Široki Brijeg, 22. kolovoza – 12. rujna 2000. –*

Jedna od najreprezentativnijih likovnih manifestacija priređenih na širem prostoru zapadne Hercegovine u posljednjem desetljeću XX. stoljeća bila je retrospektiva čuvenog hrvatskog slikara Vlaho Bukovca. Bila je i glavni kulturni događaj u ovoj jubilarnoj 2000. godini u Franjevačkoj galeriji Široki Brijeg. Za organiziranje ove impozantne slikarske izložbe, koja je pored ostalog uključena u program “Europske kulturne baštine u Bosni i Hercegovini” pod pokroviteljstvom Federalnog ministarstva prosvjete, znanosti, kulture i športa BiH posebne zasluge pripadaju Modernoj galeriji iz Zagreba i njezinu ravnatelju Igoru Zidiću, te suorganizatoru, Franjevačkoj galeriji Široki Brijeg.

Na ovoj Bukovčevoj izložbi umjetničko stvaralaštvo ovoga poznatog hrvatskog slikara, koji je djelovao na širem prostoru Hrvatske i njoj susjednih zemalja, te Čehoslovačkoj, gdje je bio likovni pedagog, i Parizu, gdje je uspješno izlagao u uglednim galerijama, umjetnik je zastupljen sa 63 djela, uglavnom ulja na platnu i nekoliko crteža. Slike su nastale u vremenskom razdoblju od četiri desetljeća (1883. do 1921.).

Većina radova na ovoj izložbi vlasništvo je Umjetničke galerije Dubrovnik; Galerije Bukovac, Cavtat; Moderne galerije, Zagreb; Galerije umjetnina, Split; Umjetničke galerije BiH, Sarajevo; Franjevačke galerije, Široki Brijeg i mnogih privatnih posjednika.

Vlaho Bukovac

V. Bukovac, Autoportret

Ovu imponantnu izložbu Vlahe Bukovca otvorio je Ivo Miro Jović, doministar u Federalnom ministarstvu prosvjete, znanosti, kulture i športa BiH, a o Vlaha Bukovcu i njegovu umjetničkom djelu govorio je Igor Zidić, ravnatelj Moderne galerije u Zagrebu.

Kulturno-povijesno i prirodno naslijeđe Jajca

- izložba fotografija i okrugli stol -

Prema programu kulturne manifestacije “Dani europske baštine u Bosni i Hercegovini” u Jajcu je 12. IX. 2000. godine u Domu kulture Stjepana Tomaševića otvorena izložba fotografija pod nazivom “Kulturno-povijesno i prirodno naslijeđe Jajca”. U organizaciji Matice hrvatske i Gimnazije Nikole Šopa autor fotografija i strastveni zaljubljenik u svoj grad i njegovo kulturno naslijeđe Tvrtko Zrile izložio je 80 fotografija u kolor i crno-bijeloj tehnici, prepoznatljivih motiva i atraktivnih krajolika spomenika kulture i prirodnih znamenitosti. Stručni suradnik pri izboru radova, organizaciji i postavci izložbe kao i izradi kataloga bio je mr. Anđeko Zelenika, član odbora za održavanje ovih manifestacija.

Bogato kulturno-povijesno blago Jajca, stvarano dugi niz stoljeća, od starog vijeka do našeg vremena, predstavlja ne samo baštinu naše zemlje i njezinih naroda već, po međunarodnim poveljama, dobro čitavog čovječanstva. Prirodne ljepote i znamenitosti grada na Plivi i njegove šire okolice daleko su poznate širom svijeta.

Genocid koji je izvršio srpski agresor uz pomoć jugovojske nad narodom ovog kraja i urbicid nad gradom i njegovim materijalnim dobrima i bogatom kulturno-povijesnom baštinom jedan je od najsurovijih događanja u burnoj 600-godišnjoj povijesti Jajca, počevši od Hrvoja Vukčića do našeg vremena.

Pored ove izložbe održan je i okrugli stol s temom zaštite i obnove kulturno-povijesne i prirodne baštine

Toranj sv. Luke, dozidan uz crkvu Sv. Marije u kojoj se 1461. okrunio Stjepan Tomašević, posljednji bosanski kralj

Jajca i okolice. Ukazano je na vrlo teško stanje ovoga fonda koji je ne samo teško uništen i oštećen u tijeku minulog rata u Bosni i Hercegovini već je i prepušten stihiji i zubu vremena i nebrizi društva. Pored toga, ukazano je na niz primjera bespravne izgradnje u Starom gradu kao i nepropisnoj konzervatorskoj obnovi oštećenih stambenih objekata koji se pokrivaju crvenim crijepom.

Ovom prigodom donesen je i zaključak da se obnovi rad Udruge za zaštitu i održavanje kulturno-povijesnog i prirodnog naslijeđa Jajca.

Predstavljanje knjige “Plodovi i rađanja” Vojislava Vujanovića

Također, u sklopu kulturne manifestacije “Dani europske baštine u BiH” u Domu kulture Stjepana Tomaševića u Jajcu 12. IX. 2000. godine izvršeno je predstavljanje knjige “Plodovi i rađanje” – Ogljed o kazališnim igrama u Bosni i Hercegovini, izdavač Centar za kulturu i obrazovanje Tešanj 2000., biblioteka “Judita”, autor Vojislav Vujanović.

Ova knjiga predstavlja kronološki pregled, analizu i valorizaciju jedne od značajnijih kulturnih manifestacija kazališno-dramske umjetnosti u bivšoj Republici Bosni i Hercegovini, koje su se održavale dugi niz godina u Jajcu.

Predstavljajući knjige: Ivo Miro Jović, doministar, i Gradimir Gojer, recenzent, vrlo su afirmativno govorili o značenju ove publikacije kao jednom od dokumenata u novijem povijesnom razvoju i usponu dramsko-kazališne umjetnosti u Bosni i Hercegovini, kao i nužnosti da se u našim suvremenim društveno-političkim i kulturnim uvjetima ova manifestacija obnovi.

Autor knjige Vojislav Vujanović, u povodu izlaska iz tiska ove publikacije, pored ostalog napomenuo je “da je ova studija pokušaj da se otrgne iz zaborava jedan od zvjezdanih trenutaka u ukupnoj povijesti bosanskohercegovačke kulture”.

Srednjovjekovna nekropola stećaka Radimlja

Prema programu federalnog Komiteta za održavanje manifestacije “Dani europske baštine u BiH” ove jubilarne 2000. godine otvorenje ove kulturne priredbe održano je u Stocu, na lokalitetu poznatog srednjovjekovnog spomeničkog kompleksa nekropole sa stećcima na Radimlji.

Uz sudjelovanje znatnog broja uzvanika: predstavnika nekoliko federalnih ministarstava BiH, Hercegovačko-neretvanske županije, poglavarstva Općine Stolac, predstavnika međunarodnih snaga u BiH,

vjerskih uglednika i kulturnih institucija, ovu manifestaciju otvorio je ministar u Federalnom ministarstvu prosvjete, znanosti, kulture i športa Ivo Miro Jović.

U prvom dijelu programa u Stocu je izvršeno predstavljanje arhitektonskog projekta "Zaštita i prezentacija srednjovjekovne nekropole stećaka Radimlja i njezina okoliša". Ovom prigodom mjerodavne službe općine Stolac i organizatori navedene manifestacije izvršili su djelomično čišćenje i uređenje šireg područja Radimlje.

U drugom dijelu programa na samoj nekropoli jedan broj znanstvenika iz domene svojih djelatnosti upoznali su nazočne o srednjovjekovnoj povijesti ovoga kraja kao sastavnog dijela Bosanske države i Humske oblasti. U nastavku programa održana je svečanost na kojoj su sudjelovali đaci stolačkih srednjih škola s nekoliko svojih glazbenih skupina sa svojim bendovima i solistima, te nekoliko glazbenih sastava pojedinih crkvenih župa i jedna folklorna skupina koja gaji tradicionalni način pjevanja svojstven ovome kraju. Uz vesele zvuke glazbe, pjesme, mladosti i narodnog veselja uspješno je završeno otvaranje kulturne manifestacije "Dani europske baštine BiH" u Stocu.

Pored niza suradnika koji su sudjelovali u realizaciji pojedinih kulturnih manifestacija navedenih u ovom prilogu u Bosni i Hercegovini znatan dio stručnog dijela poslova obavili su članovi organizacijskog odbora mr. Tomislav Anđelić i mr. Anđelko Zelenika.